

ταφῆς ὁ ἐκ τῆς παραδόσεως καθιερωμένος ἐδεῖτο ἀποχωρισμοῦ ἀπὸ τοῦ μὴ καθηγιασμένου κύκλου. Τούτου ἕνεκα ὁ περίβολος αὐτὸς ἔχει τὴν εἴσοδον ἐκ τοῦ μέρους τῆς πύλης τῶν λεόντων. Κατὰ τὸν ῥήτορα ἡ κατασκευὴ τοῦ ἐκ πλακῶν τούτου περιβόλου (ὅστις χωρίζει τὰς γωνίας τῶν φρεάτων καὶ κατ' ἀκολουθίαν δέον νὰ ᾖ νεώτερος αὐτῶν) ἐγένετο ἐν δευτέρᾳ ἐποχῇ μετὰ τὴν ἀκρόπολιν, καὶ ἕνεκα τούτου τὸ περιτείχισμα ἐπὶ τῇ δυτικῇ πλευρᾷ τοῦ ἐκ πλακῶν περιβόλου προεξετείνετο ὀλίγον τι πρὸς δυσμὰς ὅπως κατορθῶται ἡ κατασκευὴ δρόμου περιπολίας ἐν μέσῳ τοῦ περιτείχισματος καὶ τοῦ ὑποστηρίζοντος τειχεύματος τοῦ ἐκ πλακῶν περιβόλου. Καὶ ἡ περίστασις περὶ τοῦ ὅτι τὸ περιτείχισμα ἐπὶ τῷ χωρίῳ τούτῳ περιεβάλλετο πρὸς τὰ ἔξω διὰ πολυγώνων ὀγκολίθων ὑποδεικνύει ὡσαύτως τὴν β' ἐποχὴν. Διὰ δὲ τὴν **ἡλικίαν τῶν τείφων** συνάγεται ἐκ τῆς τοιαύτης συναφείας, ὅτι οὗτοι εἶναι μὲν νεώτεροι τῆς ἀρχικῆς οἰκοδομίας τῆς τῶν Περσείδων ἀκροπόλεως, ἀρχαιότεροι ὅμως, ἢ ὁ ἐκ πλακῶν περίβολος καὶ τὸ ἀπ' αὐτοῦ ἀχώριστον συγκεντρωτικὸν τόξον τοῦ περιτείχισματος, ἄρα μετὰ μείζονος τῆς πιθανότητος θετέοις εἰς τὴν τῶν Περσείδων, ἢ εἰς τὴν τῶν Πελοπιδῶν περίοδον. Ἐν ἀντιθέσει δὲ πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Σηλεϊμάννου ἐκδηλωθεῖσαν εἰκασίαν, ὅτι τὰ πρὸς νότον τοῦ ἐκ πλακῶν περιβόλου εὐρισκόμενα ἔχνη τειχῶν ἐχρησίμευσάν ποτε ὡς κρηπιδώματα εἰς τὰνάκτορα τῶν Ἀτρείδων ἐτεκμείρατο ὁ ἀγορεύων μετ' ὀρθοτονήσεως, ὅτι τὰ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ἀκροπόλεως καταδεικνύμενα μεγαλοπρεπῆ θεμέλια τειχῶν καὶ τὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέρη εἰκοτολογοῦσιν αὐτόθι τὴν τοποθεσίαν τῶν ἀνακτόρων.

Ἐξ ἐπιμέτρου ὁ κ. Κούρτιος ὠμίλησέ τινα περὶ τῶν **ἐκτύπων τῶν δύο συστημάτων τῶν ἀετωμάτων τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναοῦ τοῦ Διός.** Ἐπ' οὐδεμιᾶς σφαίρας τῆς μνημειογνωσίας κατὰ τὸν ἀγορεύοντα ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Βιγκελμάννου εἰργάσαντο οἱ ἐπαῖοντες καὶ τηλικαῦτα ἀπηνέγκαντο ἀποτελέσματα, ὡς ἐπὶ τῶν τῆς ναοδομίας παρ' Ἑλλήσι καὶ τῆς πλαστικῆς τῶν ἱερῶν. Ἐνθάδε τοῦ λόγου ἐμνημόνευσεν ὁ ῥήτωρ, ὅτι ὁ Βιγκελμάννος αὐτὸς οὐδεμίαν ἰδέαν ἔσχε περὶ ἀετώματος ἑλληνικοῦ ἱεροῦ διότι πρῶτον μετὰ τὰς ἀποκαλύψεις τοῦ 1811 κατωρθώθη τέλεον ἡ ἀποκατάστασις ὅλου συστήματος αὐτοῦ, καθάπερ τὸ αἰγιντικὸν δυτικὸν ἀετωμα ἐφιλοτεχνήθη ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Θωρβάλδενς. Ὅθεν νέαν ἐποχὴν ἐπὶ τῆς σφαίρας αὐτῆς μνηνύει ἡ ἀποκάλυψις τῆς Ὀλυμπίας, ἡ παραδοῦσα οὐκ ἐλάσσονα τῶν τριῶν ἐν ὅλῳ ἐντελῶν συστημάτων τῶν ἀετωμάτων, τουτέστι τὰ τῶν Μεγαρέων θησαυροῦ καὶ ἀμφοτέρας τὰς συνθέσεις τῶν ἀετωμάτων τοῦ ναοῦ τοῦ Διός. Ἡ σπουδαιότης δὲ τῶν δύο τελευταίων συνίσταται ἐν τούτῳ α) ὅτι αὐτὰ ταῦτα ἤδη ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἦσαν ἀκριβῶς περιγεγραμμένα ἔργα περικλεῶν ἀριστοτεχνῶν β) ὅτι ἀνήκουσιν εἰς ἀκριβῶς καθωρι-

σμένον χρόνον καὶ μάλιστα εἰς τὴν πασῶν σπουδαιοτάτην περίοδον ἀναπτύξεως τῆς ἑλληνικῆς πλαστικῆς, ἥτοι εἰς τὴν πρώτην πεντηκονταετηρίδα τοῦ ἐ. π. X. αἰῶνος γ) ὅτι μὴ σκοπούμενης ὅλης τῆς συγγένειας τοῦ ῥυθμοῦ οὐδὲν ἤττον δεικνύουσι τὴν μεγίστην διαφορότητα πρὸς ἄλληλα καὶ δ') ὅτι κατέστησαν θέμα δημοσίου διαγωνισμοῦ. Ἡ δὲ λέξις ἀκρωτήρια (περὶ ἧς διελάβομεν ἐν τῇ διατριβῇ ἡμῶν ἐν ἀριθ. 4,006 τοῦ «Αἰῶνος») ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δέον νὰ περιορισθῇ κατὰ τὸν Κούρτιον ἐπὶ τῆς διακοσμήσεως τῶν ἄκρων τῶν ἀετωμάτων καὶ ἐπὶ τῶν γωνιῶν αὐτῶν τούτων, ἀλλὰ τουναντίον σημαίνει τὰς πλαστικὰς ἐργασίας ἐν τῷ τυμπάνῳ καὶ ἐπὶ τοῦ τυμπάνου. Καὶ παρὰ Πausanias ὑπάρχει ἔτι παράδοσις, καθ' ἣν ὁ δημιουργὸς τοῦ δυτικοῦ ἀετώματος ἠξιώθη τοῦ δευτέρου ἐπάθλου (τὰ μὲν δὴ ἔμπροσθεν (ἐν τοῖς ἀετοῖς ἐστὶ Παιωνίου, γένος ἐκ Μένδης τῆς Θρακίας, τὰ δὲ ὀπισθεν αὐτῶν Ἀλκαμένους ἀνδρὸς ἡλικίαν τε κατὰ Φειδίαν καὶ δευτερεῖα ἐνεγκαμένου σοφίας ἐν ποίησιν ἀγαλμάτων). Τελευταῖων δ' ἀγορεύων καταστήσας ἐμφανῆ τὴν ἐν δυσὶν ἐκτύποις τῶν ἀετωμάτων ὁμοφωνίαν καὶ τὴν διαφορότητα τῶν δύο συνθέσεων κατέλυσεν ἐν τούτῳ τὸν λόγον.

Ἐν Ἀθήναις Δεκεμβρίῳ τελευτῶντι, 1882.

N. ΠΕΤΡΗΣ.

ΔΗΜΩΔΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΤΑ ΦΥΤΑ.

(συνέχ. ἴδε προηγ. φύλλον)

Ἀλλὰ προώδευσε σὺν τῷ χρόνῳ ὁ ἄνθρωπος. Ἐπολλαπλασίασε τὰς γνώσεις καὶ τὰς ἀνάγκας του καὶ πρὸς πληρῶσιν αὐτῶν ὑπεδούλωσεν ἑαυτῷ τὴν τε ἔμψυχον καὶ ἄψυχον κτίσιν. Τὰ ἀπλούστατα φυλλώματα, δι' ὧν περιέβαλλε τὴν γυμνότητά του, μετεβλήθησαν εἰς πολυτελῆ ἐνδύματα, τὰ ὅποια ἐπορίσθη κατεργασθεὶς χόρτα καὶ τρίχας ζῶων αἰπτοχικαὶ αὐτοῦ καλλύβαι μετεμορφώθησαν εἰς μέγαρα μεγαλοπρεπῆ. Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο· ὁ ἄνθρωπος διενόηθη νὰ θέσῃ τὸν πόδα του καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ διαπλεύσῃ αὐτήν, διό ὁ διορατικὸς αὐτοῦ νοῦς ἐπενόησε τὰ πλοῖα καὶ τὴν ὕλην λαμβάνων ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ βασιλείου, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, συγκοινωνεῖ ἀπ' ἄκρων ἕως ἄκρων τῆς γῆς ἡμῶν μετὰ τῶν ὁμοίων. Ὁ ἄνθρωπος προώδευσε γιγαντιαίως· ὁ ἄνθρωπος ἐπολλαπλασίασε τὰς ἀνάγκας του. Εἰς τὰς μεταβολὰς λοιπὸν ταύτας, ἃς ὑπέστη ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἐν γένει τὸ ζῶικόν βασιλεῖον μέχρι σήμερον, τὸ φυσικὸν βασιλεῖον δὲν ἔμεινε βεβαίως ἀμέτοχον. Εἰς ποῖον ἐν τούτοις ἔρα γε κατὰστασιν

εὐρίσκεται σήμερον; Βεβαίως—ἀποκρίνονται τὰ πράγματα—εἰς πολλῶν ἥττονα θέσιν τῆς πάλαι. Ἐλλειψίς πληθώρας ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἐν τῷ ἀτμοσφαιρικῷ ἀέρι, χρησιμοποίησις τοῦ ἐδάφους ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ μεταβολὴ αὐτοῦ εἰς βαθμὸν ἀνεπίδεκτον βλαστήσεως καὶ μυρία ἄλλαι συνθῆκαι, ἀντίκεινται τῇ ἀναπτύξει καὶ ἐξαπλώσει τοῦ φυτικοῦ βασιλείου σήμερον. Ἐκεῖ ἔνθα ἄλλοτε πυκνώτατα ἔθαλλον δάση, σήμερον εὐμεγέθη ἀνάκτορα ὑφούνται, καὶ ἄρματα καὶ σιδηρόδρομοι καταστρέφουσι τὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους καὶ καταλίπουσι γυμνήν. Ξηράν, αὐχμηράν, ἀνυδρον τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, ἔνθα οὐδ' ἔχνος βλαστήσεως νάναφανῇ τολμᾷ. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ὕψη τῶν ὀρέων, ἐκεῖ ἔνθα ἔπρεπε ἐλευθέρα παντός κωλύματος νὰ θάλλῃ ἡ ἀνθησις, κακεῖ, ὅτε μὲν τοῦ ὑλοτόμου ὁ πέλεκυς, ὅτε δὲ βανδαλικὴ χεὶρ, σπείρουσα τὸ πῦρ πρὸς ἐκδίκησιν ἀγενῶν παθῶν, καταστρέφει τὴν ἀπέραντον φυτείαν καὶ βλέπομεν ἐν τῷ κόσμῳ οὕτω πληθύν φαλακρῶν ὀρέων, οἳα οὐ σπανίζουσιν ἀτυχῶς ἐν Ἑλλάδι, πρὸς καταστροφὴν καὶ μεταβολὴν τοῦ κλίματος καὶ τῶν διαθέσεων τῆς ἀτμοσφαίρας. Καὶ ὅμως μεθ' ὅλα τὰντίπαλα στοιχεῖα τὸ φυτικὸν βασιλεῖον ἀπλοῖ ὅπου δύναται τὴν εὐεργητικὴν αὐτοῦ σκιάν. Μυριάδες σπερμάτων φερόμεναι ὑπὸ τοῦ ἀέρος ἀποταμιεύονται ἐν τῇ γῇ καὶ ἄλλοι καὶ μετὰ τὰς πρώτας τοῦ μετοπώρου βροχᾶς παχεῖα βλάστησις ἀναθάλλει πανταχοῦ καλύπτουσα πάσαν τὴν γῆν. Οὕτω δ' ἐν φνέα φυλλώματα ἀναδίδουσι τὰ δένδρα, παχεῖα πόα καὶ πολυνύμνα χόρτα καλύπτουσι τὰς ἐκτάσεις τῶν ἀγρῶν. Χαῖρον τότε τὸ ποιμνιον, μετὰ γλυκέων βελασμάτων διασπείρεται ἀνὰ τὴν πλουσίαν βοσκήν, ἀντλοῦν ζωὴν ἀπὸ τῆς βιοδοτείας γῆς καὶ ἡ πτωχὴ γραῖα συναρίζει, ἐκλέγουσα, εὐχυμα χόρτα, τὰ ὅποια θάποτε λέσωσι τῇ ἐσπέρᾳ τὸ λιτὸν τῶν τέκνων ἢ ἐγγόνων τῆς δεῖπνον. Ἐν ᾧ ὅμως, ὡς εἴπομεν, πολλοὺς σήμερον τοὺς ἐχθροὺς κέκτηται τὸ φυτικὸν βασιλεῖον, δὲν πρέπει νάρνηθῶμεν, ὅτι κ' ἐν πολλοῖς πολλῆς τῆς περιθάλψεως κ' ἐπιμελείας ἔτυχεν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου. Συναισθανόμενος ὁ ἄνθρωπος ὅτι κ' ἐν τῇ ἡμερησίᾳ τροφῇ του, καὶ τῇ οἰκοδομῇ τοῦ οἴκου του καὶ ἐν τῇ κατασκευῇ τοῦ πλοίου καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις περιστάσεσιν, ἀνάγκην ἀπαραίτητον ἔχει τοῦ φυτικοῦ βασιλείου, πρὸς τὸ συμφέρον του αὐτό, ἰδιαιτέραν ἐπιστήμην τῶν φυτῶν ὥρισε καὶ ἐπενόησε μυρίους τρόπους τῆς καλλιεργείας αὐτῶν, τὸ μὲν ἐν ἄφθονωτέροις συναγάγῃ τοὺς καρποὺς καὶ λοιπὰς χρησίμους τῷ βίῳ καὶ ἀπαραιτήτους ὕλας, τὸ δὲ ἵνα τέρψῃ καὶ παρηγορήσῃ καὶ ἠθικῶς ὠφελήσῃ ἑαυτόν, διὰ τῆς θέας τοῦ φυτικοῦ βασιλείου. Ἀπαντῶσι λοιπὸν σήμερον ἀπανταχοῦ γῆς κῆποι ἀπέραντοι, ἐν οἷς μετ' ἐπιμελείας καλλιεργοῦνται πολλὰ τῶν φυτῶν εἶδη, δένδρα καὶ ἄνθη· ἀπαντῶσι σήμερον πανταχοῦ γῆς ἀγροὶ κατὰφυτοὶ δημητριακῶν καρπῶν, ὧν πάντων τὰ προϊόντα, συγκομιζόμενα διὰ τοῦ ἐμπορίου, διαπέμπονται καὶ κυκλοφοροῦνται καὶ τρέφουσι καὶ πλουτίζουν

μυριάδας ἀνθρώπων. Ἐπέλιπεν δ' ἂν ἡμᾶς ὁ χρόνος ἐνταῦθα, ἐὰν ἐπεχειροῦμεν νᾶνενέγκωμεν τοὺς μυρίους τρόπους τῆς καλλιεργείας καὶ πολλαπλασιάσεως τῶν εἰδῶν τοῦ φυτικοῦ βασιλείου καὶ τὴν χρησιμοποίησιν ἐκάστων ἐν τῷ βίῳ, τὰ ὅποια πάντα ἡ ἐπιστήμη τῆς Γεωργίας καὶ Φυτολογίας ἐκτενῶς καὶ ἰδίᾳ ἐξετάζουσι. Τοῦτο μόνον γνωρίζομεν, ὅτι σὺν τῇ ἀναπτύξει τοῦ ἀνθρώπου σήμερον μεγάλως ἐκαλλιεργήθη καὶ ἡ περὶ τὰ φυτὰ ἐπιμέλεια αὐτοῦ, κατανοοῦντος ὁσημέραι τὴν σπουδαιότητα αὐτῶν ἐν τῷ καθεκάστην βίῳ.

Οὐχὶ ἄσκοπον ὅμως θεωροῦμεν ἐνταῦθα νᾶνενέγκωμεν ἐν ὀλίγοις καὶ οἳαν ἐξασκεῖ ἐπιρροὴν τὸ βασιλεῖον τῶν φυτῶν ἐπὶ τῆς καθ' ὅλου φύσεως. Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, εὐθύς ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του, τὸ βασιλεῖον τῶν φυτῶν ὑπῆρξε ἐκ τῶν χρησιμωτέρων παραγόντων εἰς τὴν περὶ αὐτὸ φύσιν. Αὐτὸ ἐκάθαρε τὴν ἀτμόσφαιραν, αὐτὸ ἐκαλλιεργήσε καὶ ἐλίπανε διὰ τῶν ῥιζῶν καὶ οὔσιων του τὸ ἔδαφος, αὐτὸ προεφύλαξεν, ἀπὸ τῶν καυστικῶν τοῦ Ἥλιου ἀκτίνων ἐκτάσεις ἀπείρους τῆς ἡμετέρας γῆς. Ὡστε, ὡς βλέπομεν, οὐχὶ μόνον ἐπὶ τῆς ἐνοργάνου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἀνοργάνου φύσεως εὐεργετικῶς ἐπέδρασε τὸ βασιλεῖον τῶν φυτῶν. Καὶ νῦν δ' ἔτι, ὅπου δένδρα καὶ δάση, ἐκεῖ ἀτμόσφαιρα καθαρά καὶ ὑγιεινὴ, ἐκεῖ ὄμβροι εὐεργετικοὶ καὶ ὑετοί, ἐκεῖ σκιὰ καὶ δρόσος, ἐκεῖ ἔδαφος γόνιμον. Ἐξ ἐναντίου πάλιν ἔνθα ἔλλειψις δένδρων καὶ δασῶν, ἐκεῖ ἀτμόσφαιρα μεμολυσμένη καὶ νοσηρά, ἐκεῖ ἀνομβρία καὶ ξηρασία, ἐκεῖ αὐχμηρότης καὶ πνιγμός καὶ ἔδαφος ξηρὸν καὶ ἄγονον. Αἱ δ' εὐεργετικαὶ τῶν δένδρων ιδιότητες ἐπὶ τῆς καθ' ὅλου ἀτμοσφαίρας καταφαίνονται ἐκ τῆς πείρας σαφέστατα καὶ καθ' ἐκάστην, δι' ἧς καὶ αἱ σοφαὶ κυβερνήσεις παντοιοτρόπως χρησιμοποιοῦσιν αὐτά, ἥτοι διὰ τῆς δεινροφυτείας, τῶν δημοσίων κήπων, τῆς προστασίας τῶν δασῶν καὶ τῶν τοιούτων. Καὶ ἀέρα δὲ μεμολυσμένον, πνέοντα ἐκ νοσηροῦ—ἐλώδους π.χ.—τόπου ἐπὶ τινα πόλιν, ἐσκέφθησαν νὰ καθαρώσι, φυτεύοντες δάση κατὰ τὰ μέρη τῆς διόδου αὐτοῦ καὶ εἶδον πράγματι, ὅτι ὁ νοσηρὸς ἐκεῖνος ἀήρ, ὁ φέρων τὸ μόλυσμα αἰφνης τοῦ πυρετοῦ εἰς τὴν ἐν λόγῳ πόλιν, διερχόμενος διὰ τοῦ καθαυτοῦ αὐτοῦ, οὕτως εἰπεῖν, ἀπεξέβαλλε τὰ ἐπιβλαβῆ μύρια καὶ, καθαρὸς καὶ ὑγιεινὸς ἐπιπνέων τὴν ἄνω πόλιν, ἐδώρει αὐτῇ τὴν ὑγίειαν ἀντὶ τῆς νόσου. Μεγάλας ἄρα εὐεργεσίας εἰς τὴν καθ' ὅλου φύσιν παρέσχον καὶ παρέχουσιν ὑπὸ γενικὴν ἔποψιν τὰ φυτὰ καὶ τελεσφορώτατα εἰς πολλὰς περιστάσεις δύνανται νὰ χρησιμοποιοῦνται, εἴτε πρὸς βελτίωσιν ἀτμοσφαίρας τόπου τινος, ἢ τροποποίησιν ἐδάφους ἢ πρόκλησιν ὄμβρων εἰς μέρη μαστιζόμενα ὑπὸ τῆς ἀνομβρίας καὶ τὰ παρόμοια.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν γενικῶν τούτων ἐπὶ τῆς καθ' ὅλου φύσεως εὐεργετικῶν ἐπιδράσεων τοῦ φυτικοῦ βασιλείου, καθ' ἐκάστην—ὡς προείπομεν—ἀποβαίνει τοῦτο χρήσιμον πρὸς τὰ ζῶα καὶ τὸν ἄνθρωπον, παρέχον αὐτοῖς μέγα μέρος τῶν

πρὸς διατήρησιν τοῦ εἶδους τροφῶν. Ῥίζαι, ριζώματα, φύλλα, καρποί, καυλία δένδρων ἀποτελοῦσιν, ὡς τὰ πολλά, τὴν τροφήν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζώων καὶ ἡ Γεωργία καλλιερ-
γοῦσα καὶ τροποποιοῦσα τὰ εἶδη, ἄφθονα διαπέμπει, ὡς ἐ-
ρέθη, καθ' ἐκάστην τὰ προϊόντα αὐτῆς εἰς τὴν ἐμπορείαν.
Ἄνευ τῶν φυτικῶν τροφῶν ἀδύνατος, πάλιν ἐπαναλαμβάνο-
μεν, θὰ ὑπῆρχεν ἡ ὑπαρξίς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζώων.
Ὡς ἐκ τῆς γῆς τὰ πλείω τούτων ζητοῦσι τὰς τροφὰς αὐτῶν,
κ' ἐξ αὐτῆς ζῶσι καὶ αὖξονται, ἀπ' αὐτῆς καὶ ὁ ἄνθρωπος
ἐκζητεῖ τὸν ἄρτον αὐτοῦ καὶ τὰ σιτία καὶ αὐτὸς δὲ ὁ νηπεν-
θῆς καὶ εὐεργετικὸς οἶνος, ὁ εὐφραίνων, κατὰ τὸν προφητά-
νακτα, τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, εἶνε ὁπὸς τοῦ ὠραίου βό-
τρου, ὅστις ὑπερήφανος ἐκφύεται ἀπὸ τῆς γῆς. Ἐὰν δ' ὁ
ἄνθρωπος, μεταβάλλων τὴν φύσιν αὐτοῦ—εἰ καὶ ζήτημα εἶνε
ἀκόμη ἂν ὁ ἄνθρωπος ἔπρεπε νὰ ᾗ φυτοφάγον ἢ σαρκοφάγον
ζῶον—ἐὰν ὁ ἄνθρωπος, λέγω, ζητεῖ πολλάκις τὴν τροφήν
αὐτοῦ ἐν τῇ ἀπωλείᾳ κατωτέρων ζώϊκων ὑπάρξεων, ἐὰν κυ-
ρίαν βρώσιν ἔχει τὰς σάρκας, οὐχ ἥττον συναναμείγνυσιν αὐτὰς
μετὰ τῶν φυτικῶν τροφῶν καὶ ἂν δὲν πράξῃ οὕτω, αὐτὴν
τὴν ὑγίειαν τότε παρέχει θῦμα τῇ ιδιοτροπίᾳ του· διότι ἀπέ-
δειξεν ἡ ἐπιστήμη, ὅτι ζῶϊκα τροφαὶ μὴ μηγνύμεναι φυτι-
καῖς βλάβην ἀντ' ὠφελείας παρέχουσι τῷ ὀργανισμῷ, αἱ δ'
ἐκ τῶν ἄγαν σαρκωδῶν τροφῶν νόσοι πολυνύμοι εἰσιν ἐν τῇ
ιατρικῇ. Ἀπολύτως ἐν τούτοις φυτοφάγος νομίζομεν ὅτι δύ-
ναται νὰ ὑπάρξῃ ὁ ἄνθρωπος, ἀφ' οὗ μάλιστα, ἡ ἱστορία
πολλοὺς ἐρρωμενεστάτους λαοὺς ἀναφέρει ὡς τοιούτους. Εὐ-
ρίσκει ἄλλως, νομίζομεν, ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ φυτῷ, πάντα τὰ
ἀναγκαζοῦντα πρὸς θρέψιν αὐτοῦ στοιχεῖα. Ἄλλ' ἐκτὸς τού-
του καὶ ἡμερώτερος, ὡς ἐπιμαρτυροῦσιν ἐνδελεχεῖς παρατη-
ρήσεις, καὶ πρᾶύτερος καὶ ἀνθρωπινώτερος, οὕτως εἰπεῖν, καθ-
ίσταται ἀπὸ τῆς φυτικῆς τροφῆς ὁ ἄνθρωπος, ἀποβάλλων τὰ
θηριώδη ἐνστίγματα, ἐν ᾧ ἐξ ἐτέρου ὠμὸς καὶ τραχὺς καὶ
ἀγροῖκος καθίσταται ἀπὸ τῆς ζώϊκῆς τροφῆς. Διὰ τοῦτο καὶ
ἡ ἀγία ἡμῶν θρησκεία, ἐπιβαλοῦσα ἀποχὴν ἀπὸ τῶν κρεά-
των ἐν ὠρισμέναις ὥραις τοῦ ἔτους τοῖς ὁπαδοῖς αὐτῆς, κατὰ
λόγον ἐσκέφθη καὶ εἰς ὑψηλοτέρους καὶ εὐγενεστέρους σκο-
ποὺς ἀπειδεν.

Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν ζῇ κατὰ φύσιν καὶ ὑγιᾶς ἀπὸ τῶν τρο-
φῶν ὁ ἄνθρωπος, ἐφ' ὅσον αἱ λειτουργίαι τοῦ ὀργανισμοῦ αὐ-
τοῦ ἐκδηλοῦνται καὶ ἐκφαίνονται ἐρρυθμῶς, καὶ κανονικῶς
ἡ ζωὴ βαίνει, ἔχει καλῶς. Ἄλλ' ὅταν διαταραχθῇ ἡ κατὰ
φύσιν λειτουργία τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἀρρυθμῶς ἐκδηλούμε-
ναι αἱ ἐνέργειαι αὐτοῦ, ἀποτελέσωσι τὰς νόσους ἢ τὴν νόσον,
τότε ποῦ θὰ καταφύγῃ ὁ ἀτυχὴς ἄνθρωπος, ἢ τὸ ζῶον, ἵνα
ζητήσῃ τὸ φάρμακον, τὴν ἰατρειάν τῶν ἀρρωστημάτων; Καὶ
τότε εὐτυχῶς, καὶ τότε πάλιν συνήθως, τὸ ζῶον ἢ ὁ ἄνθρωπος
πρὸς τὸ βασίλειον τῶν φυτῶν φέρεται, καὶ ἐν πρώτοις μὲν
ἐξ ἐγγενοῦς ἐνστίγματος—παράδειγμα τὰ ζῶα—εἶτα δ' ἐκ

πείρας φέρει τοὺς τρέμοντας δακτύλους πρὸς βοτάνην τινα,
ἢ ἄνθος ἢ χόρτον ἢ ρίζωμα ἢ καυλίον δένδρου καὶ ἐκμυζᾷ
ἀπ' αὐτοῦ τὴν ὑγίειαν καὶ τὴν ζωὴν ἀντὶ τῆς νόσου καὶ τοῦ
θανάτου· φυτικά ἄρα ἦσαν τὰ πρῶτα φάρμακα καὶ φυτικά
εἰσὶ τὰ πλείω καὶ σήμερον ἐν τῇ μεγάλῃ τῶν φαρμάκων κλί-
μακι, μὴδ' αὐτῆς τῆς ἡρωϊκῆς κινήσεως ἐξαιρουμένης. Οὐχὶ
λοιπὸν κατοικίαν, οὐχὶ τροφήν, οὐχὶ δρόσον, οὐχὶ ἐνδυμα, ἀλλὰ
καὶ φάρμακον ἤδη καὶ ἱάμα βλέπομεν ὅτι παρέχει τὸ βασίλειον
τῶν φυτῶν. Ἀλλὰ καὶ πόσα ἔτι ἀπὸ φυτῶν σωστικά φάρμακα,
ἄγνωστα τῇ ἐπιστήμῃ, εὐαριθμοὺς τυγχάνουσι γνωστὰ κατὰ
τὰς ἱαματικὰς ιδιότητας καὶ πόσαι ἔτι κοιναὶ θεωρούμεναι
βοτάναι δὲν εἶνε ἴσως δραστηκώτατα φάρμακα ἐν καιρῷ καὶ
καταλλήλως μεταχειριζόμενα; Εἶνε ὠραῖον καὶ ἀξιοθαύμα-
στον δημιούργημα τὸ φυτόν. Διὰ τῶν λεπτοτάτων νηματο-
ειδῶν αὐτοῦ ριζιδίων ἐκλέγει καὶ ἀντλεῖ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους
τὰ χρήσιμα στοιχεῖα, ἵνα παράσχῃ αὐτὰ τῷ βασιλείῳ τῶν
ζώων ὡς τροφὰς, ἢ φάρμακα, ἢ χρωματιστικὰς ἢ ἀρωματι-
κὰς οὐσίας! Ὅσῳ δ' ἀφορᾷ περὶ τῆς ἱαματικῆς πολλῶν φυτῶν
ιδιότητος ἀρκεῖ νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι αὐτὴ ἡ πάνσοφος φύ-
σις ἐνσπείρουσα τὸ ἐνστίγμα εἰς τὰ ζῶα καὶ τὸν ἄνθρωπον,
ὁδηγεῖ αὐτὰ πρὸς ἀνέυρεσιν τοῦ καταλλήλου ἱάματος. Πλεῖστα
π. χ. ζῶα ἀναφέρονται θεραπευόμενα αὐτομμάτως ἐκ διαφο-
ρῶν φυτικῶν οὐσιῶν, ὧν τὴν γνῶσιν μυστηριώδης ἀλλὰ πάν-
σοφος δύναμις ἐνέπνευσεν αὐτοῖς. Τίς ἄραγε δὲν εἶδε κύνα
ἀτυχῇ ἢ γαλῇν ὑπὸ ἄλγους δεινοῦ κατατρυχομένους νὰ φέ-
ρωνται ἐρποντες πολλάκις εἰς κατάφυτον ἔδαφος καὶ διὰ τοῦ
ρύγχους προσπαθοῦντας ν' ἀνέυρωσι τὴν κατάλληλον βοτάνην,
ἢν εὐρόντες μετὰ χαρᾶς βροχθίζουσι καὶ ἀνακουφιζόμενοι
φαίνονται καὶ θεραπεύονται κατόπιν; Ἐλπίζομεν ἐν τούτοις,
ὅτι ὁ σοφὸς καὶ πανδαῖμων χρόνος πολλὰ κατ' ὀλίγον θάπο-
καλύψῃ τὰ ἱάματα ἐν τῷ βασιλείῳ τῶν φυτῶν καὶ πολλοὺς
θάνακαλύψῃ κεκρυμμένους τῆς θεραπευτικῆς θησαυρούς. Οὕτω
δὲ βοτάναι ἄχρηστοι θεωρούμεναι, πολῦτιμοι θὰ καταστῶσιν
καὶ μετὰ σπουδῆς ὑπὸ τῶν φαρμακῶν θὰ ἐκζητῶνται.

Ἄλλ' ἐκτὸς τούτων πάντων, τελευταῖον ἤδη τάξαντες, θὰ
ἐξετάσωμεν ἄλλο, πολλῷ ὑψηλότερον εὐεργέτημα τῶν φυτῶν
ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, τοῦτο δ' εἶνε ἡ ἐπὶ τῆς καθ' ὅλου ἀνθρ. ψυ-
χῆς ἐπενέργεια τῶν φυτῶν, ἡ ἐπενέργεια δηλ. αὐτῶν ἐπὶ τοῦ
ἐνδιαθέτου, τοῦ ἡθικοῦ, τοῦ ἔσω ἀνθρώπου. Ἡ ἡθικὴ δ' ἐπί-
δρασις τῶν φυτῶν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ προκύπτουσα ἀπὸ τε
τῆς θέας καὶ τῆς μελέτης αὐτῶν δὲν εἶνε σμικρὰ οὐδ' ἀνα-
ξία λόγου, ἐπενεργοῦσα ἐπαισθητῶς ἐπὶ τε τοῦ νοῦ καὶ τῆς
καρδίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐξευγενίζουσα τὸ συναίσθημα καὶ
μορφοῦσα τὴν κρίσιν· ἀνυψοῦσα μὲν καὶ ἐπιχαρίτως διατεθει-
μένη τὴν καρδίαν ἀπὸ τῆς θέας, μορφοῦσα δὲ τὴν κρίσιν ἀπὸ
τῆς σπουδῆς αὐτοῦ τοῦ βίου τῶν φυτῶν. Οἱ δύο δὲ οὗτοι με-
γάλοι ὅροι τῶν ὠφελειῶν τοῦ φυτικῷ βασιλείῳ πρὸς τὸν
ἄνθρωπον, μεγάλα παρέχουσιν αὐτῷ τὰ εὐεργετήματα. Εἰς

στιγμάς ὅθεν ψυχικῶν ταραχῶν καὶ συγκινήσεων, καθ' ἃς αἱ διαταραχαὶ τῆς ψυχῆς ἀντικατοπτρίζονται ἐπὶ τῆς συμπασχούσης σαρκός, εἰς στιγμάς πένθους καὶ ἄλγους ψυχικοῦ, ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὴν θέαν τῶν φυτῶν καὶ τὸ ἄρωμα εὐρίσκει τὴν ἀνακούφισιν καὶ τὴν ἰατρειάν καὶ ἡ ὑπὸ τῆς λύπης τὸ πνεῦμα ῥυτιδουμένη μορφή, ὡς ὁ ὑπὸ τοῦ βορρέως τὸ πνεῦμα κυμαινόμενος Πόντος, ἀπὸ τῆς θεάς τῶν φυτῶν προάγεται καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὴν πρώτην γαλήνην καὶ ἡρεμίαν. Ἡ ποικιλία τῶν χρωμάτων, αἱ ἀντιθέσεις αὐτῶν, ἡ καθ' ὅλου ἁρμονία τῆς τέχνης, τὸ λεπτόν καὶ μεγαλοπρεπές, πάντα ταῦτα ἐπιδρῶσι κατ' ἀκατάληπτον ἄλλὰ εὐεργετικὸν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας τρόπον. Διὰ τοῦτο εἰς διαταραχάς τῶν λειτουργικῶν τοῦ ὁργανισμοῦ, προερχομένης κατ' ἀντανάκλασιν ἀπὸ ψυχικῶν παθήσεων, ἔρωτος, στενοχωριῶν, δυστυχημάτων, ὅτε ἀνάγκη νὰ ἐπαναφέρωμεν τὴν ψυχικὴν γαλήνην καὶ ἡρεμίαν, συμβουλευόμεν φείπομε, οἱ ἰατροί, περιπάτους εἰς μέρη κατὰφυτα καὶ ἀνθηροῦς κήπους, διαμονὴν ἐν ἐξοχαῖς καὶ χλοερίαις τοπίαις, καλλιέργειαν φυτῶν καὶ ἀνθῶν καὶ τὰ παρόμοια καὶ ἔχομεν πάντοτε ἀγαθὰ ἀποτελέσματα. Ὅτι δ' ἡ μελέτη τῶν φυτῶν καὶ ἀνθῶν καὶ ἡ θέα αὐτῶν ἐξευγενίζει τὴν καρδίαν καὶ τρυφερὰ ἐμπνέει συναισθήματα, καταφαίνεται ἐκ τῆς ἀγάπης, ἣν τρέφουσι πρὸς τὰ φυτὰ καὶ τὰ ἄνθη οἱ ἀνεπτυγμένοι τὴν καρδίαν ἄνθρωποι, οἱ ἄληθεῖς πεπολιτισμένοι, οἳ ὑπῆρξαν οἱ διάσημοι ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς, ὧν τινες μάλιστα καὶ μέχρις ἔρωτος ἠγάπησαν τὰ φυτὰ καὶ κατέτριψαν τὸν βίον περὶ τὴν μελέτην τοῦ φυτικοῦ κόσμου. Ἀλλὰ ζῶσι τὰ φυτὰ, γεννῶνται, ἀκμάζουσι, παρακμάζουσι, φθείρονται καὶ, συνελόντι εἰπεῖν, διατρέχουσι πάσας τὰς ζωϊκὰς ἐκείνας καταστάσεις ἡ ἐπιστημονικώτερον μορφάς, ἃς διατρέχει καὶ ὁ ἄνθρωπος ἢ τὸ ζῶον καὶ ἐν γένει πᾶν ὅ,τι ἔχει ἀρχὴν καὶ τέλος, πᾶν ἐνὸρργανον. Διατρέχον δὲ τὸ φυτὸν τὰς διαφορὰς αὐτοῦ καταστάσεις ἀπὸ τῆς γενέσεως μέχρι τῆς φθορᾶς, ἐξελίσσον, ἄλλοις λόγοις, τὰς διαφορὰς μορφὰς αὐτοῦ, ἢ ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς, ἐν σχέσει πρὸς τὸν περὶ αὐτὸ κόσμον, ἐν σχέσει πρὸς τὰ λοιπὰ φυτὰ, ὧν ἕκαστον φέρει ἴδιον χαρακτῆρα, ἰδίαν μορφήν, ἰδίαν λειτουργίαν, ὡς καὶ ἐν τῇ κλίμακί τῶν ζώων, οὕτω διάγον, λέγω, τὸ φυτὸν παρουσιάζει πολλὰ τὰ ὅμοια πρὸς τὸν βίον τῶν ζώων καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου μελετῶν δ' ἐπομένως ὁ ἄνθρωπος τὴν ζωὴν καὶ τὰς διαφορὰς ἐκφάνσεις αὐτῆς ἐν τῷ φυτῷ εὐρίσκει πολλὰ τὰ διδασκτικὰ καὶ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον καὶ διδάσκεται καὶ ὠφελεῖται ἀπ' αὐτῶν, ὅπως διδάσκεται ἀπὸ τῆς ἱστορίας, ὅπως διδάσκεται ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων τῶν παρελθόντων χρόνων. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ διδασκτική, λεγομένη, ποίησις καὶ ἀπὸ τῆς ἄλλης φύσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῶν φυτῶν ἰδίᾳ ἠντλησε τὰς παρομοιώσεις αὐτῆς, τόσῃ προσφεύει καὶ τόσῃ ὠραίας. Καὶ ἐπὶ τοῦ νοῦ λοιπὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ οὐχὶ μόνον ἐπὶ τῆς καρδίας ἐπενεργεῖ εὐχαρίστως ἡ μελέτη τοῦ φυ-

τικοῦ κόσμου. Ἡ ἐπιστήμη ἄρα τῶν φυτῶν, στοιχειωδῶς παραδιδόμενη πρὸς τοὺς παῖδας, καὶ διδάσκει καὶ ἐξευγενίζει αὐτοὺς καὶ πρὸς τὴν δημιουργὸν δύναμιν, τὸ θεῖον, ἄλλοις λόγοις, ἀνυψοῖ τὰς καρδίας αὐτῶν. Διδασκαλία ὅθεν μετὰ παιδιῶν καταλλήλων, γινομένη ἐν κήποις πρὸς τοὺς παῖδας—οἷον εἶνε τὸ λαμπρὸν σύστημα τῶν Φροβελιανῶν κήπων—δωρεῖ αὐτοῖς ὑγίαν σώματος, νοῦ καὶ καρδίας καὶ ἐνσπείρει τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ φροντίζωμεν πρὸ παντός νὰ ἐνσταλάζωμεν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων εἰς τοὺς παῖδας, ἵνα καταστήσωμεν αὐτοὺς ἀνθρώπους ὄντως ἀνεπτυγμένους καὶ φέροντας τὴν σφραγίδα τοῦ λογικοῦ καὶ εὐγενοῦς ὄντος'.

Ἐπαξίως ἄρα ἡ ἐπιστήμη τῶν φυτῶν κατέχει σήμερον τοσοῦτ' ἐπιφανῆ μετὰ τῶν ἐπιστημῶν θείων καὶ ἄνδρες σοφοὶ καταγίνονται περὶ τὴν σπουδὴν αὐτῆς, προαγαγόντες εἰς φῶς τοσαύτας ἀγνώστους μέχρι τοῦδε λειτουργίας τῶν φυτῶν, ἀξιοθαυμάστους πράγματι, καὶ ἐπινοήσαντες τρόπους μυρίους τῆς καλλιέργειας καὶ διατηρήσεως τῆς ζωῆς αὐτῶν. Τοιοῦτος δ' ἐξοχος ἀνὴρ κατὰ τοὺς τελευταίους τοὺς χρόνους ὑπῆρξε ὁ μέγας Ἀγγλος φυσιοδίφης καὶ ἰδρυτὴς ἰδίου συστήματος περὶ γενέσεως τῶν ὄντων, ὁ πολὺς **Karl Darwin**, ὅστις μετ' ἀξιοθαυμάστου ἐπιμονῆς καὶ ὑπομονῆς παρακολούθησας τὸν βίον καὶ τὰς λειτουργίας τῆς ζωῆς τῶν φυτῶν, μεγάλας προσήνεγκεν ὑπηρεσίας τῇ ἐπιστήμῃ. Ἐν δὲ τῇ νέᾳ Ἑλλάδι πρῶτος ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος καὶ μέγας ἀνὴρ **Ι. Καποδίστριας**, ὁ κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος, κατέδειξεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν σπουδαιότητα τῆς ἐπιστήμης τῶν φυτῶν καὶ προέτρεψε τοὺς, ἀκαίρως δοθέντας εἰς πηθικισμοὺς τότε, νὰ δοθῶσι πρὸ παντός ἄλλου εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, ἣτις ὑπάρχει ἡ ἀληθὴς πηγὴ τοῦ πλοῦτος καὶ τῆς εὐημερίας τῶν ἐθνῶν. Πρὸς τοῦτο δὲ ἵδρυσε καὶ τὴν ἐν Τύρινθι τῆς Ναυπλίας πρώτην Γεωργικὴν Σχολήν, ἣτις παρημελημένη νῦν καὶ ἐγκαταλελειμένη εἰς τὴν τύχην της, θέλει καταδεικνύει ὅμως φεῖ τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὸ πρακτικὸν πνεῦμα τοῦ ἀτυχοῦς ἀνδρός.

Οὕτω λοιπὸν ἔζησαν τὰ φυτὰ ἀπὸ τῆς δημιουργίας αὐτῶν μέχρι σήμερον, τοιαύτας ὠφελείας παρέσχον εἰς τὸ βασίλειον τῶν ζώων καὶ τὸν ἄνθρωπον, τοιαύτης δὲ μελέτης ἐγένοντο ὑποκείμενον. Καὶ εἰς τὸ μέλλον δέ, ἐφ' ὅσῳ ὁ ἄνθρωπος προάγεται εἰς τὰς τέχνας καὶ τὸν πολιτισμὸν, ἐφ' ὅσῳ ἐξημεροῦται καὶ ἐξευγενίζεται τὴν καρδίαν, ἐπὶ τοσοῦτ' ἂν ἐντείνῃ τὴν πρὸς τὸ βασίλειον τῶν φυτῶν ἀγάπην, ἐπὶ τοσοῦτ' ἂν ὑψώσῃ τὴν μελέτην τῶν φυτῶν καὶ ἂν εὐλογῇ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οἵτινες, ἐν χρόνοις ἀμαθίας καὶ προλήψεων, παριδόντες ματαιότητα καὶ κουφότητα τίτλους, ἀντὶ νὰ θελήσωσι νὰ φανῶσι σπουδαῖοι εἰς ἔργα, ὡς εἴπομεν κενοδοξίας, προὔτιμησαν νὰ κατατρίψωσι τὸν χρόνον περὶ τὴν εὐγενῆ ταύτην σπουδὴν, ἀψηφούντες ἂν ἀντὶ πολιτευτῶν καὶ

στρατηγῶν καὶ νομομαθῶν καὶ λογιωτάτων, ὠνομάζοντο ἀπλοῖ γεωργοὶ ἢ κατὰ τὴν ἐκφραστικωτέραν ἔτι φράσιν... ξυλοσχίσται. Ἐν τούτοις ὁ ἄνθρωπος ἀνέκαθεν ἐθαύμασε καὶ ἠγάπησε, κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ, τὰ εὐγενῆ ταῦτα δημιουργήματα τοῦ Ὑψίστου. Ρίπτων περὶ αὐτὸν τὸ βλέμμα καὶ ἀτενίζων τὴν κατάφυτον φύσιν, βλέπων ἐδῶ οὐρανομήκη δένδρα, ἀγερόχως ὑψούμενα πρὸς τὸν Οὐρανὸν καὶ παρὰ τοὺς πόδας αὐτῶν μικροὺς θάμνους καὶ φρίσσουσιν χλόην, ἐκεῖ ἄνθη ἐπιχαρίτως κλίνοντα τὴν κάλυκα ὑπὸ τὸ ῥίπισμα τῆς πρωϊνῆς αὔρας, ἐν ᾧ ἡ δρόσος ἐκυλινδρεῖ τοὺς μαργαρίτας τῆς ἐπὶ τῶν πετάλων αὐτῶν, βλέπων τὸ ἄπειρον τοῦτο καὶ μαγικὸν περὶ αὐτὸν θέαμα, συνησθάνετο ἐν ἑαυτῷ ἀνέκφραστον τινα ἡδύτητα καὶ θάμβος καταπλημμυροῦν τὴν καρδίαν αὐτοῦ καὶ χυνόμενον εἶτα εἰς παθητικούς στίχους. Ἠγάπησεν ὁ ἄνθρωπος τὰ ἄνθη· ἔψαλε τὸ μεγαλεῖον αὐτῶν καὶ ἐθαύμασεν ἐν αὐτοῖς τὴν καλλιτέχνιδά τοῦ Δημιουργοῦ χεῖρα· ἄνθη προσήνεγκε εἰς τῆς καρδίας αὐτοῦ τὴν ἀγαπητὴν ὡς σύμβολα τοῦ ἔρωτος, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς νεότητος καὶ μὲ κλάδους ἐλαίας καὶ δάφνης ἔστειψε τοὺς ἥρωάς του· ἐν τῇ χαρᾷ καὶ τῇ λύπῃ, ἐν τῇ δόξῃ καὶ τῇ ἀδοξίᾳ, πανταχοῦ τὰ ἄνθη ἐλάτρευσεν! Ἡ ποίησις ἔψαλεν αὐτὰ καὶ ὁ ἔρως τὰ ἐθεοποίησε. Ἠγάπησεν ὁ ἄνθρωπος τὰ φυτὰ καὶ

συνεβίωσεν ἔκπαλαι μετ' αὐτῶν ἀδιασπάστως. Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο. "Ἄς μάθῃ νὰ τὰ ἀγαπᾷ μετὰ λόγου! "Ἄς ἐκτείνῃ χεῖρα προστάτιδα ἐπὶ τῶν δασῶν, ἅτινα στολίζουσι τὰς ἐκτάσεις τῶν ὀρέων του καὶ ἃς τιμωρήσῃ τὸν ἄνθρωπον, ὅστις ἐκτείνει βέβηλον χεῖρα, γυμνοῦσαν τὴν φύσιν ἀπὸ τῶν καλλωνῶν αὐτῆς· ἃς θαυμάσῃ τὴν ἁρμονίαν τῆς δημιουργίας καὶ τὸ ἄκρον ἄωτον τοῦ καλοῦ ἐν τῇ τέχνῃ εἰς τὸ μικρότερον τῶν ἀνθέων τοῦ ἀγροῦ καὶ ἃς προσπαθήσῃ νὰ ἀναπτύξῃ ἐν ἑαυτῷ τὴν ἠθικὴν ἁρμονίαν τῆς ἀψύχου φύσεως. "Ἄς προσπαθήσῃ ἔτι νὰ διδαχθῇ ἀπὸ τῶν φυτῶν ἃς οἰκτεῖρη τὸ καταπιπτον μεγαλεῖον εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ τιμωροῦ κεραυνοῦ θριμματιζομένην λεύκην, — ἥτις, κατὰ τὸν γάλλον ποιητὴν, ἔχει τοὺς πόδας εἰς τὸ βασιλεῖον τῶν νεκρῶν τὴν δὲ κορυφὴν εἰς τὰ δώματα τῶν ἀθανάτων — καὶ ἃς θαυμάσῃ τὸ βραχύδιον κάλλος εἰς τὸ καλίφυλλον ῥόδον ἃς προσίδῃ μετὰ παιδικῆς ἀφελείας τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως, ἃς ἐρασθῇ τοῦ καλοῦ, ἃς τρυφήσῃ ὡς καλίπτερος χρυσάλλης εἰς τὸ μαγικὸν θέαμα, καθαίρων τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἀπὸ παντὸς ῥύπου καὶ, λυθεὶς πρὸς στιγμὴν ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῆς ὕλης, ἃς ἀναπετάσῃ ἐλαφρὸς μὲ τῶν ἀνθέων τὸ μῦρον πρὸς τὸν καλλιτέχνην Δημιουργόν!

"Ἐγραφον ἐν Πειραιεῖ, Νόριφ 1883.

ΠΕΤΡΟΣ Κ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ.

ΤΑΣΣΟΣ ΤΟΡΚΟΥΑΤΟΣ